

Jelentés

a dekoncentrált szervek maradandó értékű iratai levéltári hovatartozásának vizsgálatára alakult munkacsoport tevékenységéről

I.

Megoldásra váró problémák

A munkacsoportot a minisztérium Levéltári Kollégiuma 2006. március 7-én hozta létre „a dekoncentrált szervek iratai illetékességi körbe tartozásának tanulmányozására”. A csoport 2006. április 18-án kezdte meg tevékenységét. A megoldásra váró problémák számbavétele érdekében első lépésként megvitatta dr. Haraszi Viktornak az országos hatáskörű és a dekoncentrált szervek levéltári illetékességéről szóló tanulmányát és dr. Lakos Jánosnak a közlevéltárak illetékességi körére vonatkozó rendelkezések végrehajtása tárgyában készített előterjesztését (mindkettő a Levéltári Szemle 2005. évi 3. számában jelent meg), valamint a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Ltv.) egyes rendelkezéseivel kapcsolatban felmerült kritikai észrevételeket.

A vitában elhangzott fontosabb megállapítások, észrevételek és javaslatok képezték a csoport további munkájának alapját. Az elhangzottak lényegét a következőkben foglaljuk össze.

A megyei (fővárosi) levéltárak jogelődjei 1950-től 1967 végéig az állami levéltári hálózat területi egységeiként működtek. Az ekkor kialakult illetékességi körüket – a megyei (fővárosi) tanácsi irányítás alá kerülésük ellenére – a levéltári anyag védelméről és a levéltárakról szóló 1969. évi 27. törvényerejű rendelet (tvr.) érintetlenül hagyta. A tvr. a két országos levéltárat (a Magyar Országos Levéltárat és az akkor létrehozott Új Magyar Központi Levéltárat), valamint a tanácsi levéltárakat általános levéltárnak minősítette. Így a megyei jogú város levéltára is – ha ilyen 1990-ig létrejön – általános levéltárként működött volna. Az általános levéltárak illetékességi körére vonatkozóan a tvr. rendező elvként mondta ki, hogy a két országos levéltár „az országos szervek levéltári anyagát és az egyéb országos jellegű levéltári anyagot”, a tanácsi levéltár pedig „az illetékességi területén működő szervek iratait és az egyéb helyi jellegű levéltári anyagot” őrzi. A részletes szabályozást a 130/1971. (M. K. 10.) MM számú utasítással kiadott – csak a levéltárakra nézve kötelező – Levéltárak Ügyviteli Szabályzata végezte el.

A megyei (fővárosi) levéltárakat az Ltv. is területi általános levéltárként definiálta. Ezt a rendelkezést azonban nem az addig követett gyakorlat töretlen folytatására irányuló jogalkotói szándék, hanem **a területi állami levéltár, mint intézménytípus hiánya kényszerítette ki. A törvényjavaslat indoklási része ezért minősítette a megyei (fővárosi) önkormányzatok levéltárainak területi általános levéltárként történő működtetését szükségmegoldásnak**, és hívta fel a figyelmet a nyugat-európai országok levéltári gyakorlatában értelemszerűen érvényesülő azon alapelvre, miszerint az állami szervek működése során létrejött levéltári anyagot az állami (központi és területi)

levéltárak, az önkormányzati működés maradandó értékű dokumentumait pedig az önkormányzati levéltárak veszik át.

A jogalkotó tisztában volt azzal, hogy **ez a szükségmegoldás csak akkor működőképes, ha a megyei (fővárosi) levéltárak a területi állami szerveket illetően nem önálló levéltári intézményként, hanem erősen korlátozott jogosítványokkal, gyakorlatilag területi állami levéltárként végzik munkájukat.** Így jelenleg a megyei (fővárosi) levéltáraknak az illetékességi körükbe tartozó területi állami szerveknél lényegében csak arra van lehetőségük, hogy a levéltári anyag védelme érdekében ellenőrizzék az egységes iratkezelési szabályzatokban és irattári tervekben foglaltak végrehajtását, a selejtezési jegyzőkönyvek záradékolásakor az irattári terv szerint maradandó értékűnek minősülő irattári tételek kiselejtezését megakadályozzák, és az irattári őrzési idő lejártá után az irattári tervben maradandó értékűnek minősített irattári tételeket átvegyék. A vonatkozó jogszabályok szerint az illetékes közlevéltár az egységes irattári tervet nem bírálhatja felül, az abban selejtezhetőnek minősített iratok maradandó értékű iratként történő átadását nem írhatja elő. A tagok többsége ezeket a jogszabályi előírásokat szükségszerűnek tartotta, indokoltságukat nem vitatta, de ezzel ellentétes vélemények is elhangzottak. Az egyik szerint: „A hazai levéltári rendszernek, a jogi és finanszírozási problémákkal együtt, számos szakmai előnye is van azokhoz a levéltári rendszerekhez képest, amelyekben az önkormányzati és az »állami« iratok kezelése mereven szétválik, például egységes áttekintés lehetősége egy adott területen képződő forrásanyagról, ennek megfelelően megalapozottabb és átfogóbb iratértékelés.” A másik vélemény tarthatatlan állapotnak minősítette, hogy a megyei (fővárosi) levéltárak közvetlenül nem szólhatnak bele az illetékességi körükbe tartozó területi állami szervek iratainak értékelésébe, és az ebből kivezető utat a következőkben jelölte meg: „Valamiképpen jogilag is definiálni kell a »helyi maradandó érték« fogalmát. Lehet, hogy a kifejezés nem jó, de jogilag is mindenképpen el kellene ismertetni, hogy az egyes irattípusok eltérő értékelése az egyes levéltárak eltérő funkciója, illetve területi jellegzetességek szerint nem anomália, hanem szakmailag normális és természetes jelenség. Ezzel lehetne legitimálni annak lehetőségét, hogy a területi levéltárak az egységes irattári tervhez képest több, illetve más összetételű anyagot minősíthessenek maradandó értékűnek. Lehet, hogy ez jogi, kormányzati stb. szempontból nehezen tolerálható, de ha az iratértékelést a szakmától idegen szempontok miatt erőltetetten egységesíteni és bürokratizálni akarjuk, az óhatatlanul a forrásanyag elszegényítését vonja maga után. Ha a szakma ezt az álláspontot következetesen tudja képviselni, akkor talán nem reménytelen a döntéshozókkal is megérinteni.”

A szükségmegoldás működőképességének további feltétele, hogy a Magyar Országos Levéltár (vagy az ezzel megbízott más szerv) – annak figyelembevételével, hogy önálló intézményekkel áll kapcsolatban – ellássa azokat az iratértékelési és koordinálási feladatokat, amelyeket a ténylegesen működő területi állami levéltári hálózat esetében a hálózat központjának kell elvégeznie. E további feltételek megteremtésére azonban a jogalkotó nem fordított kellő figyelmet. Az egységes irattári tervek levéltári szempontú jóváhagyásának rendje [Ltv. 10. §] 1990 óta többször is módosult, de megnyugtató módon máig nem rendeződött. Az Ltv. 10. § (1) bekezdése, valamint a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményeiről szóló 335/2005. (XII. 29.) Korm. rendelet 3. § (2) bekezdése szerint a közfeladatot ellátó szerv egyedi iratkezelési szabályzatának és irattári tervének hatályba léptetésekor, valamint az irattári terv évenkénti felülvizsgálatakor az illetékes közlevéltár egyetértési jogot gyakorol. Így az Ltv. és a hivatkozott Korm. rendelet – legalábbis az egyedi iratkezelési szabályzatot alkalmazó szervek vonatkozásában – a maradandó értékű iratok körének meghatározását levéltári szakmai feladatnak tekinti, és az illetékes közlevéltár kizárólagos döntési jogkörébe utalja. A területi és helyi állami

szervek egységes iratkezelési szabályzatának és irattári tervének levéltári szempontú jóváhagyása az Ltv. 10. §-ának 2006. január 1-jétől hatályos (2) és (3) bekezdése szerint viszont már nem minősül levéltári szakmai feladatnak, mivel az egyetértési jog gyakorlása az Országos Levéltár feladatköréből az oktatási és kulturális miniszter feladatkörébe került át. Tekintettel arra, hogy a feladat ellátásához szükséges személyi fejlesztésre belátható időn belül nincs remény és a hivatkozott Korm. rendeletnek az egységes irattári tervek előkészítésére vonatkozó rendelkezése is „kiüresedett”, ez a változás a korábbi gyakorlathoz képest visszalépést jelent. Olyan helyzet alakult ki, amely már rövid távon is tarthatatlan. Ami még ennél is rosszabb, **az iratértékelő és koordináló tevékenység személyi, szervezeti és anyagi feltételeinek megteremtésével a döntéshozók érdemben eddig soha nem foglalkoztak.**

Napjainkra halaszthatatlan feladattá vált, hogy az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium az Oktatási és Kulturális Minisztériummal közösen – a tükröződő iratok kiszűrése érdekében – vizsgálta felül a dekoncentrált szervek irattári terveit. E feladat elvégzéséhez szükséges szakmai és jogi feltételek azonban igen hiányosak. (Az iratok értékeléséhez az Oktatási és Kulturális Minisztérium eddig még nem adott ki módszertani ajánlást. Az iratkezelési követelményekről szóló 335/2005. Korm. rendeletnek az irattári terv elkészítésére vonatkozó szabályai a jelenleginél differenciáltabb értékelést nem teszik lehetővé.)

Az Ltv. az általános levéltárak illetékességi körének elhatárolását, vagyis a központi, a területi és egyéb állami szervek levéltári hovatartozásának megállapítását úgy végezte el, hogy felsorolta a Magyar Országos Levéltár illetékességi körébe tartozó állami szerveket és szervtípusokat [Ltv. 17. § (1) bek.], és a megyei (fővárosi) levéltárak illetékességi körét a „maradékélv” alapján rendezte [18. §]. Ez a szabályozás azonban nem hozta meg a kívánt eredményt.

Az általános levéltárak illetékességi körét meghatározó rendelkezésekkel kapcsolatban a munkacsoport az alábbi kritikai észrevételeket fogalmazta meg.

- Az Ltv. jelenleg nem tartalmaz egyértelmű, világos rendelkezést arra vonatkozóan, hogy az állami szerv jogi személyiséggel nem rendelkező területi egységei melyik közlevéltár illetékességi körébe tartoznak.
- A Magyar Országos Levéltár illetékességi körét meghatározó rendelkezésnek [Ltv. 17. § (1) bek.] azt a kitételét, miszerint a minisztériumok és országos hatáskörű szervek, valamint az ezek közvetlen felügyelete és irányítása alá tartozó intézmények levéltári anyaga a Magyar Országos Levéltár illetékességi körébe tartozik, az „országos hatáskörű szervek” és az „intézmények” szövegrész körülhatárolatlansága miatt értelmezési vitákra ad okot.
- A regionális szervek levéltári hovatartozására nézve az Ltv.-ben nincs rendelkezés.

Többen javasolták, hogy az általános levéltárak illetékességi körének elhatárolását, a szervek, szervtípusok taxatív felsorolását ne az Ltv., hanem alacsonyabb szintű jogszabály végezze el.

Az államigazgatás szervezeti változásainak mértéke és tempója radikálisan meg fogja változtatni az egyes területi általános levéltárak illetékességi körét. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a megyei levéltárak túlnyomó többsége nem rendelkezik az illetékességi körébe tartozó, maradandó értékű köziratok átvételéhez szükséges elegendő mennyiségű és megfelelő minőségű raktári férőhellyel. Ez a probléma – a regionális szervek számának növekedése miatt – a régióközpontokban működő megyei levéltárak esetében rövid időn belül rendkívül súlyossá, gyakorlatilag kezelhetetlenné válhat. Különösen akkor, ha nem sikerül enyhíteni, oldani az Ltv.-nek azt a merev, kivételt nem ismerő szabályát, amely szerint a közfeladatot ellátó szerv és jogelődjeinek levéltári anyaga csak egyazon közlevéltár illetékességi körébe tartozhat.

Elhangzott olyan javaslat is, hogy a munkabizottság – bár nem tartozik szorosan vett feladatkörébe – a megyék közigazgatási határainak változásaiból adódó problémákról is mondjon véleményt.

A vita lezárásaként a munkacsoport tagjai vállalták, hogy a fentebb felsorolt problémákat behatóbban is megvizsgálják, és megoldásukra javaslatokat dolgoznak ki.

II.

Megoldási javaslatok

1. A szabályozási szint kérdése

A vitában kialakult többségi vélemény szerint az lenne a célszerű, ha az Ltv. csak az alapelveket rögzítené, a részletes szabályozást pedig alacsonyabb szintű, ezáltal könnyebben módosítható jogi norma végezné el. Erre azonban nincs mód, ugyanis a megyei (fővárosi) levéltárak a fenntartó önkormányzat testületének, hivatalainak és intézményeinek, valamint ezek jogelődjeinek levéltári anyagán kívül minden más, közfeladatot ellátó szerv levéltári anyagát csak kötelező állami feladatként vehetik át, kötelező állami feladatot pedig csak törvény telepíthet.

2. Az állami (központi vagy regionális) szerv jogi személyiséggel (szervezeti önállósággal) nem rendelkező területi egységei iratainak levéltári hovatartozása

Arra a kérdésre, hogy az állami szerv jogi személyiséggel nem rendelkező területi egységeinek levéltári anyaga melyik általános levéltár illetékességi körébe tartozik, az Ltv. jelenlegi szabályai alapján nem lehet megnyugtató, hosszú távra szóló választ adni. Igaz ugyan, hogy az Ltv. 4. §-a kimondja az irattári anyag együtt tartásának követelményét, de ennek merev, automatikus alkalmazása könnyen idézhet elő zavaros helyzetet. Ha ugyanis egy adott állami szerv területi egységeinek jogállása gyakran változna – ennek lehetősége nem kizárt – a területi egységek levéltári anyaga a jogelőd szervek levéltári anyagával együtt hol a Magyar Országos Levéltár, hol pedig a területi általános levéltárak illetékességi körébe tartozna.

A munkacsoport két megoldási javaslatot vizsgált meg. Az egyik az irattári anyag együtt tartásának követelményéhez (a proveniencia elvéhez) igazodik, a másik – a hazai levéltári gyakorlatban évtizedek óta érvényesülő – területi elv alkalmazásán alapszik.

a) A proveniencia elvére épülő megoldás

A javaslat szerint az Ltv. a következő szabállyal egészülne ki: „Az állami (központi vagy regionális) szerv jogi személyiséggel nem rendelkező területi egységeinek és jogelőd szerveinek levéltári anyaga – a területi egységek jogállásának jövőbeli változásaitól függetlenül – az állami (központi vagy regionális) szerv maradandó értékű iratainak őrzésére jogosult általános levéltár illetékességi körébe tartozik.” A javaslat a fentebb vázolt veszélyeket elkerülve kívánja érvényesíteni az irattári anyag együtt tartásának követelményét. Hátránya viszont, hogy elfogadása esetén a Magyar Országos Levéltárnak előre nem tervezhető ütemben és mértékben kellene átvennie a szervezeti önállósággal nem rendelkező területi egységek és jogelőd szerveik levéltári anyagát, illetve tovább növekednének a régióközpontokban működő megyei levéltárak iratátvételi kötelezettségei. (Az Ltv. szövegébe beépített javaslatot A/változatként a 4. pont tartalmazza.)

Külön véleményként elhangzott egy olyan javaslat is, ami szerint a javasolt változat elfogadása esetén a törvény tegye lehetővé, hogy a Magyar Országos Levéltár és az érintett megyei (fővárosi) levéltár fenntartója ettől eltérően is megállapodhasson.

b) A területi elven alapuló megoldás

A javaslat az Ltv.-t a következő szabállyal egészítené ki: „Az állami (központi vagy regionális) szerv jogi személyiséggel nem rendelkező területi egységeinek és jogelőd szerveinek levéltári anyagát a területileg illetékes megyei (fővárosi) levéltár veszi át.” Az illetékesség kérdését azonban nem szabad csak a levéltári szempontok figyelembevételével eldönteni, hanem az ügyviteli szempontokra is tekintettel kell lenni. A javasolt szabálynak ugyanis csak addig lehet érvényt szerezni, amíg a szervezeti önállósággal nem rendelkező területi egység iratait elkülönülten iktatja. Ez az állapot azonban az elektronikus iktatási rendszerek terjedésével bármikor megszűnhet. Ezért a javasolt szabály önmagában nem állja meg a helyét, hanem ki kell egészülnie a következő rendelkezéssel: „Az ügyviteli érdekre tekintettel – a központi közigazgatási szerv kérésére – az oktatási és kulturális miniszter engedélyezheti, hogy a szerv jogi személyiséggel nem rendelkező területi egységeinek és jogelőd szerveinek levéltári anyaga a Magyar Országos Levéltár illetékességi körébe kerüljön át.” (Az Ltv. szövegébe beépített javaslatot B/változatként a 4. pont tartalmazza.)

3. A regionális állami szervek iratainak levéltári hovatartozása

A regionális állami szerv és jogelőd szervei iratainak átvételére – értelemszerűen – a szerv székhelye szerint területileg illetékes megyei (fővárosi) levéltár jogosult. Ezért a munkacsoport javasolja, hogy az Ltv. egészüljön ki az erről szóló szabállyal. Javasolja

továbbá, hogy a régióközpontokban működő levéltárak raktározási gondjainak átmeneti enyhítése kezelhetőbbé tétele érdekében az Ltv. egészüljön ki egy olyan rendelkezéssel is, amely megengedné, hogy a jogelőd szervek levéltári anyagának őrzéséről az érintett levéltárak fenntartói külön megállapodást kössenek. (A szövegszerű javaslatot a 4. pont tartalmazza.)

4. Javaslat az Ltv. 14. § (2) bekezdése és 16. §-a szövegének kiegészítésére

A 2. és 3. pontban leírtakat a következők szerint javasoljuk beépíteni az Ltv.-be (az új szövegrészeket **vastag** betűvel jelöljük).

A/változat (a proveniencia elvén alapuló javaslat)

„14. § (2) A közlevéltár illetékességét a köziratokat illetően – **a 16. § (4) bekezdésében foglalt kivétellel** – e törvény”

„16. § (1) A levéltárral nem rendelkező közfeladatot ellátó szervek levéltári anyaga az általános levéltárak illetékességi körébe tartozik. Általános levéltárat törvény létesíthet, illetve szüntethet meg a megszűnő levéltár anyagának átvételére illetékes közlevéltár megnevezésével.

(2) Általános levéltár a Magyar Országos Levéltár, valamint a megye (főváros) önkormányzata által fenntartott közlevéltár.

(3) Az általános levéltárak illetékességi körének elhatárolásakor – a 17. § (1) bekezdésében és a 18. §-ban foglaltakon túlmenően – figyelembe kell venni, hogy

a) meghatározott kivételekkel a központi állami szervek és jogelődek levéltári anyaga a Magyar Országos Levéltár, a területi és helyi állami szervek (a rendvédelmi szerveket is ideértve), valamint jogelődek levéltári anyaga pedig a megyei (fővárosi) levéltárak illetékességi körébe tartozik;

b) a regionális állami szerv és jogelődei levéltári anyagát a szerv székhelye szerint területileg illetékes megyei (fővárosi) levéltár veszi át;

c) az állami (központi vagy regionális) szerv jogi személyiséggel nem rendelkező területi egységeinek és jogelőd szerveinek levéltári anyaga – a területi egységek jogállásának jövőbeli változásaitól függetlenül – az állami (központi vagy regionális) szerv maradandó értékű iratainak őrzésére jogosult általános levéltár illetékességi körébe tartozik.

(4) A regionális állami szerv jogelődei levéltári anyagának őrzéséről az érintett levéltárak fenntartói külön megállapodást köthetnek.”

B/ változat (a területi elven alapuló javaslat):

„14. § (2) A közlevéltár illetékességét a köziratokat illetően – **a 16. § (4) és (5) bekezdésében foglalt kivétellel** – e törvény”

„16. § (1) A levéltárral nem rendelkező közfeladatot ellátó szervek levéltári anyaga az általános levéltárak illetékességi körébe tartozik. Általános levéltárat törvény létesíthet, illetve szüntethet meg a megszűnő levéltár anyagának átvételére illetékes közlevéltár megnevezésével.

(2) Általános levéltár a Magyar Országos Levéltár, valamint a megye (főváros) önkormányzata által fenntartott közlevéltár.

(3) Az általános levéltárak illetékességi körének egymás közötti elhatárolásakor – a 17. § (1) bekezdésében és a 18. §-ban foglaltakon túlmenően – figyelembe kell venni, hogy

a) meghatározott kivételekkel a központi állami szervek és jogelődök levéltári anyaga a Magyar Országos Levéltár, a területi és helyi állami szervek (a rendvédelmi szerveket is ideértve), valamint jogelődök levéltári anyaga pedig a megyei (fővárosi) levéltárak illetékességi körébe tartozik;

b) a regionális állami szerv és jogelődei levéltári anyagát a szerv székhelye szerint területileg illetékes megyei (fővárosi) levéltár veszi át;

c) az állami (központi vagy regionális) szerv jogi személyiséggel nem rendelkező területi egységeinek és jogelőd szerveinek levéltári anyaga a megyei (fővárosi) levéltárak illetékességi körébe tartozik.

(4) A regionális állami szerv jogelődei levéltári anyagának őrzéséről az érintett levéltárak fenntartói külön megállapodást köthetnek.

(5) Az ügyviteli érdekekre tekintettel – a központi államigazgatási szerv kérésére – az oktatási és kulturális miniszter engedélyezheti, hogy a szerv jogi személyiséggel nem rendelkező területi egységeinek és jogelődeinek levéltári anyaga a Magyar Országos Levéltár illetékességi körébe kerüljön át.”

5. Javaslat az Ltv. 17. § (1) bekezdése szövegének pontosítására

A központi államigazgatási szervekről, valamint a kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2006. évi LVII. törvény a Magyar Országos Levéltár illetékességi körét meghatározó rendelkezéséből [Ltv. 17. § (1) bek.] az „országos hatáskörű szerv” nem kellően körülhatárolt fogalmát gyakorlatilag kiiktatta. Az idézett törvény szerint központi államigazgatási szervnek minősülnek: a Kormány, a Kormány kabinetjei, a kormánybizottságok, a minisztériumok, az autonóm államigazgatási szervek, a kormányhivatalok, a központi hivatalok és a rendvédelmi szervek országos parancsnokságai. A központi államigazgatási szerv fogalmát nyilvánvalóan be kell emelnünk az Ltv. szövegébe, de zárójelbe téve célszerű felsorolni – a levéltári szempontok figyelembevételével – a központi államigazgatási szervek teljes körét is. Erre a fentebb idézett felsorolás csak részben használható, mivel a Kormány, a Kormány kabinetjei és kormánybizottságok működése során keletkezett iratokat a Miniszterelnöki Hivatal irattári anyaga foglalja magában.

A 2006. évi LVII. törvény az általános levéltárak illetékességi körének elhatárolásához további támpontokat is ad. Kimondja, hogy a kormányhivatalok és a központi hivatalok területi szerveket csak akkor létesíthetnek, ha ezt az alapításukról szóló jogszabály (törvény, illetve kormányrendelet) kifejezetten megengedi. Tételesen felsorolja továbbá a rendvédelmi szerveket. Ezek: a rendőrség, a határőrség, a polgári védelem, a vám- és pénzügyőrség, az állami és hivatásos önkormányzati tűzoltóság, a büntetés-végrehajtási szervezet és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok.

Egyértelmű, hogy a központi államigazgatási szervek és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok a Magyar Országos Levéltár, a központi államigazgatási szervek területi szervei és a többi rendvédelmi szerv pedig a megyei (fővárosi) levéltárak illetékességi körébe tartoznak. (A polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény utalta a Magyar Országos Levéltár illetékességébe.)

A 2006. évi LVII. törvény a központi államigazgatási szervek közvetlen felügyelete alá tartozó többi állami szervet azonban nem tipizálta. Az Ltv. 17. § (1) bekezdésében szereplő, ugyancsak értelmezési zavarokat okozó „intézmény” szövegrész kiváltása, értelmezhetővé tétele így továbbra sem egyszerű feladat.

Mindezek figyelembevételével a munkacsoport az Ltv. 17. § (1) bekezdése szövegének módosítására a következő javaslatot dolgozta ki (az új szövegrészeket vastag betűvel, a törölt szövegrészeket vastag zárójelben áthúzással jelöljük.)

„17. § (1) A Magyar Országos Levéltár központi általános levéltár. Illetékességi körébe tartozik a köztársasági elnöknek és hivatalának, az Országgyűlésnek és hivatalának, továbbá az országgyűlési biztосok hivatalainak, az Alkotmánybíróságnak, **a 19. § (2) bekezdésében meghatározott kivétellel a központi államigazgatási szerveknek** (a miniszterelnöknek és hivatalának, [~~19. § (2) bekezdésében meghatározott kivétellel~~] a minisztériumoknak, [~~és az országos hatáskörű szerveknek, valamint ezek közvetlen felügyelete és irányítása alá tartozó intézményeknek és külképviseleti szerveknek,~~] **az autonóm államigazgatási szerveknek, a kormányhivataloknak, a központi hivataloknak és a rendvédelmi szervek országos parancsnokságainak), a polgári nemzetbiztonsági szolgálatoknak, valamint – a központi államigazgatási szervek területi szervei, a rendőrség, a határőrség, a polgári védelem, a vám- és pénzügyőrség, továbbá az állami és hivatásos önkormányzati tűzoltóság területi és helyi szervei és a büntetésvégrehajtási szervezet kivételével – a központi államigazgatási szervek közvetlen felügyelete és irányítása alatt működő egyéb állami szerveknek, a Legfelsőbb Bíróságnak, a Legfőbb Ügyészségnek, az Állami Számvevőszéknek és a Magyar Nemzeti Banknak, valamint mindezen szervek jogelődeinek levéltári anyaga, továbbá minden, levéltárral nem rendelkező országos köztestület és közalapítvány levéltári anyaga.”**

6. A levéltárak illetékességi körének változásaiból adódó „iratmozgások” problémája

A levéltárak illetékességi körében bekövetkező minden módosulás (például megváltozik a megye közigazgatási területe, módosul az Ltv.-nek a levéltárak illetékességi körére vonatkozó rendelkezése stb.) általában jelentős mennyiségű levéltári anyag egyik levéltárból a másikba történő átszállítását teszi szükségessé. A közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről szóló 10/2002. (IV. 13.) NKÖM rendelet 13. §-ának (1) bekezdése ugyanis kimondja: „Ha valamely közlevéltár más levéltár illetékességi körébe tartozó fondot vagy annak részét képező irategyüttest őriz, köteles azt az őrzésre illetékes levéltárnak átadni.” Az Ltv.-nek jelenleg nincs olyan szabálya, amely megengedné, hogy az érintett levéltárak ebben az ügyben külön megállapodást kössenek. Ilyen szabály megalkotását a munkacsoport sem tartja indokoltnak, mivel a túl sok kivétel könnyen parttalanná teheti a levéltárak illetékességi körére vonatkozó rendelkezéseket. Javasolja viszont a miniszteri rendelet hivatkozott részének olyan értelmű módosítását, amely szerint a levéltár csak akkor lenne köteles az idegen fondot átadni, ha azt az őrzésre illetékes levéltár írásban kéri vagy a soron kívüli átadást jogszabály elrendeli. Ezzel a módosítással lehetővé válna, hogy az érintett levéltárak törvényi felhatalmazás nélkül is megtalálják az adott körülményekhez igazodó, ésszerű megoldást.

7. Az egységes és minta iratkezelési szabályzatok és irattári tervek levéltári szempontú jóváhagyásának kérdése

Az egységes és minta iratkezelési szabályzatok esetében az Ltv. levéltár bevonását nem írja elő, csak az ÖTM felé az Oktatási Kulturális Minisztérium egyetértési jogát mondja ki.

Az ÖTM és a MOL közt 2006. augusztus 1-jén aláírt együttműködési megállapodás sem tartalmazza a helyzet rendezését, mivel ezeket az ügyeket – a jogszabály betűje szerint – az ÖTM és az OKM közti eljárásrendbe utalja, a kész szabályzatok és minta irattári tervek egy példányát az együttműködési megállapodás alapján a MOL megkapja.

A levéltáraknak sem nem joga, sem nem kötelessége az ebbe a körbe tartozó, nem elhanyagolható számú egységes iratkezelési szabályzat és minta irattári terv esetén a tervezetek, ill. az elkészült anyagok véleményezése, egyetértési jogról már nem is beszélve. E tekintetben jogszabáymódosítást kell elérni és legalább is a MOL egyetértési jogát elő kell írni.

A jogszabáymódosítás eléréséig csak javasolni lehet együttműködési módokat. Célszerű lenne, ha az érintett felek egyike – értelemszerűen az OKM – szakértői-tanácsadói testületet kérne fel, mely állna a MOL képviselőjéből és az önkormányzati levéltárak képviselőjéből.

A tanácsadó testület kiegészülve az OKM munkatársával, már döntőképes lenne. Bár ez nem írható elő, mégis az önkormányzati levéltárak köréből – a hatékony és gyors ügyintézés érdekében – fővárosi székhelyű levéltári munkatársat kellene jelölni.

Természetesen minden esetben a MOL és az önkormányzati levéltárak képviselője kérheti további, adott területet jól ismerő levéltárosok bevonását, a minisztériumok egymás közti válaszadási határidőinek figyelembe vételével, betartásával.

A tanácsadó testület két levéltárosát a Levéltári Kollégium javasolhatná. A delegáló intézményben ugyanakkor a munkatervek kialakításánál erre a speciális feladatra tekintettel kell lenni, azaz az adott munkatársak rövid határidővel véleményük kialakítására képesek kell legyenek. Természetesen a testület lehet több tagú, mint három fő, de az operativitást ez esetben a nagyobb létszám nem segíti elő.

A fent javasolt egyeztetési mechanizmus további működtetése akkor is kívánatos lenne, ha az egyetértési jog jogszabályváltozás folytán visszakerül a Magyar Országos Levéltárhoz.

Budapest 2006. október 25.

Molnár József

Madarász Lajos

Szabó Attila

Sipos András

Haraszti Viktor

Mikó Zsuzsanna